

D66-plan 'Familie van nu'

Pleidooi voor een

levensvormneutrale overheid

De huidige wettelijke kaders van het personen-, familie-, erf- en schenkrecht komen niet meer overeen met de praktijk, vindt D66. In de resolutie 'Familie van nu' staan voorstellen voor tal van aanpassingen.

TEKST Wilma van Hoeflaken | BEELD Roel Ottow

Er zijn 1,8 miljoen alleenstaanden, er worden sinds 2012 meer eerstgeboren kinderen buiten het huwelijk geboren dan binnen het huwelijk en een op de drie huwelijken eindigt in een echtscheiding', zegt Vera Bergkamp, Tweede Kamerlid voor D66. 'Ik sprak steeds vaker mensen die in de huidige wetgeving onduidelijkheid of onrechtvaardigheid ervaren. Zó vaak dat ik er een project van heb gemaakt.' Bergkamp vroeg op social media welke knelpunten burgers ervaren, ze sprak met deskundigen en formeerde een klankbordgroep. Dit leidde tot de resolutie 'Familie van nu', die unaniem werd aangenomen op het D66-congres op 31 oktober van dit jaar. 'Het belangrijkste is dat er een levensvormneutrale overheid is en dat je zelf je naasten kiest.' De komende tijd komt D66 met initiatiefwetsvoorstellen en initiatiefnota's met de bedoeling de ideeën uit de resolutie te realiseren.

ERKENNING EN GEZAG

Volgens de resolutie moet de overheid met de rechtspraktijk een geïntegreerde aanpak ontwikkelen voor een neutrale leefvormvoorzichting. 'Nu weten mensen vaak niet waar ze aan beginnen', aldus Bergkamp. 'Ze trouwen vaak uit een romantisch ideaal en als ze scheiden, merken ze pas hoe de juridische werkelijkheid eruitziet. Mensen die ongehuwd samenwonen zijn al even slecht op de hoogte.' Ze verwijst naar het onderzoek 'Samenlevingsovereenkomsten in de notariële praktijk' uit november 2014 [door Petra Kuik, Wendy Schrama en Leon Verstappen – red.], waaruit blijkt dat veel stellen zich er niet bewust van zijn dat samenleven zonder contract of testament geen vermogensrechtelijke aanspraken ten opzichte van elkaar in het leven roept. Ook blijkt dat ongehuwde partners met kinderen pas wanneer zij uit elkaar gaan ontdekken dat zij hebben nagelaten het ouderlijk gezag aan te vragen. De partner die het gezag niet heeft, komt er

op dat moment achter dat hij of zij juridisch niet bevoegd is om het kind op te voeden of te verzorgen. 'Daarom pleiten we behalve voor betere voorlichting ook voor vereenvoudiging', zegt Bergkamp. Zij wil bijvoorbeeld dat ongehuwden na de erkenning van het kind met toestemming van de moeder van rechtswege automatisch gezamenlijk ouderlijk gezag krijgen toegekend. Dit kan op basis van een nieuw artikel in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Nu zijn de erkenning van een kind en het regelen van het ouderlijk gezag nog twee stappen. Omdat veel mensen dit niet weten, wordt de tweede stap in de praktijk vaak niet gezet.

Zij wijst erop dat er een 'historisch keerpunt' bereikt is. 'Eind jaren zeventig werden vrijwel alle kinderen binnen het huwelijk geboren. In 2012 werd voor het eerst meer dan de helft van de eerstgeboren kinderen buiten het huwelijk of het geregistreerd partnerschap geboren. Ook omdat steeds meer mensen ervoor kiezen om pas na de geboorte van het eerste kind te trouwen. Daarnaast zien we dat het vaker voorkomt dat er een duurzame relatie is, met of zonder kinderen, zonder huwelijk of geregistreerd partnerschap.'

‘Waarom zou voor vrienden een hoger tarief gelden dan voor kleinkinderen?’

MEEROUDERSCHAP

Steeds meer kinderen groeien feitelijk op met drie of vier ouders. Vaak is dit meerouderschap niet-intentioneel; de ouders gaan scheiden en krijgen een nieuwe partner, de stiefouder. De groep stiefgezinnen is groot en neemt toe. Soms is meerouderschap wel een bewuste keuze; bijvoorbeeld twee wensmoeders die met een donovader en eventueel diens partner een kind krijgen. Hoe groot die groep intentionele meeroudergezinnen is, is niet bekend. In 2009 woonden in Nederland ruim 55.000 paren van gelijk geslacht samen. Bij ongeveer 10 procent hiervan wonen één of meer kinderen in huis. Het huidige familie-recht houdt hiermee geen rekening. In het afstammingsrecht is het niet mogelijk dat meer dan twee personen juridisch ouder zijn van een kind en het ouderlijk gezag kan door maximaal twee personen uitgevoerd worden. Bergkamp: ‘In meeroudergezinnen is de band tussen het kind en de derde of vierde ouder juridisch niet beschermd.’ Daarom pleit zij voor regelingen voor juridisch ouderschap

De resolutie bevat tien onderwerpen:

- Voorlichting over leefvormkeuze
- Regeling voor juridisch meerouderschap en -gezag
- Automatische in ouderlijk gezag na de erkenning van het kind
- Keuzevrijheid voor samenlevers
- Borging van de volwaardige scheiding
- Meer inzicht in de verandering in het contact tussen het kind en de uitwonende ouder
- Liberalisering van het naamrecht
- Beschikkingsvrijheid over de erfenis
- Regeling voor alleenstaanden voor voordelig nalaten en schenken aan dierbaren
- Erkenning van de leefvorm in de burgerlijke stand

voor meer personen en voor meeroudergezag. Dat biedt bijvoorbeeld voor de sociale (niet-juridische) ouder de mogelijkheid om samen met de juridische ouders het ouderlijk gezag te krijgen, mits de juridische ouders hiermee instemmen. ‘Daarnaast willen we onderzoeken of juridische versterking van de positie van het kind in meeroudergezinnen nodig is.’

LEGITIEME PORTIE

In de resolutie wordt voorgesteld de legitieme portie af te schaffen. ‘Als ouders nu een kind onterven, heeft het kind recht op de legitieme portie. In beginsel vinden wij dat je als ouder niet door de overheid verplicht kunt worden om na te laten aan je kinderen’, zegt Bergkamp. Zij maakt hierbij onderscheid tussen kinderen onder de 21 jaar en volwassen kinderen. ‘De zorgplicht voor minderjarige kinderen, voor de kosten van levensonderhoud en studie, blijft. We willen zelfs kijken of deze versterkt moet worden.’

Een ander voorstel betreft de erfbelasting. ‘Het fiscale erf- en schenkrecht kent een structuur van vrijstellingen en tarieven. Mensen zonder partner en zonder kinderen hebben in de huidige structuur niet de mogelijkheid om in een lager tarief en met een hogere vrijstelling na te laten of te schenken’, zegt Bergkamp. Zij wijst erop dat het aantal alleenstaanden toeneemt. In 2012 waren er 2,2 miljoen alleenstaanden van 30 jaar of ouder en in 2060 zullen dat er naar verwachting

3,2 miljoen zijn. ‘Zij worden benadeeld’, vindt Bergkamp. ‘Je wilt toch dat degene aan wie je geld geeft of nalaat zo veel mogelijk overhoudt?’

Erf- en schenkbelastingen zijn toch geen belastingen voor de erflater of de schenker, maar voor degene die het geld erft of krijgt? ‘Wij kiezen voor een andere insteek’, zegt Bergkamp. ‘Overigens willen we het huidige systeem niet omgooien. Maar we willen zoeken naar mogelijkheden om de positie van alleenstaanden te verbeteren.’

Aan de partnervrijstelling van ruim 600.000 euro ligt een verzorgingsgedachte ten grondslag. Mogen alleenstaanden als het aan D66 ligt straks een dierbare aanwijzen die voor deze vrijstelling in aanmerking komt? ‘Nee, maar we willen wel iets doen aan het feit dat alleenstaanden er nu bekaaid vanaf komen’, zegt Bergkamp. ‘In de resolutie zijn de uitgangspunten geformuleerd. Die gaan we verder uitwerken. Waarschijnlijk kijken we meer naar de tarieven dan naar de vrijstellingen. Waarom zou voor vrienden een hoger tarief gelden dan voor kleinkinderen?’

HUWELIJKSGOEDERENREGISTER

Ook keuzevrijheid voor samenlevers is een onderdeel van de resolutie. Ongehuwde partners kunnen afspraken over hun relatie vastleggen in een samenlevingscontract. Dit is in beginsel vormvrij. Maar de wet staat niet toe dat ongehuwde partners bepaalde wettelijke regelingen voor gehuwden en geregistreerde partners van overeenkomstige toepassing op hun relatie verklaren. ‘Dit geldt met name bij regelingen die derden raken’, zegt Bergkamp. ‘Bijvoorbeeld schuldeisers.’ Zij pleit voor de mogelijkheid om het notariële samenlevingscontract in te schrijven in het huwelijksgoederenregister. ‘We willen dat andere relaties naast het huwelijk of geregistreerd partnerschap meer of gemakkelijker mogelijkheden krijgen om juridisch beschermd te worden.’ ■